

Eiropa zonas banku kreditēšanas 2021. gada aprīļa apsekojums: galvenie rezultāti Latvijā

2021. gada aprīlī Latvijas Banka sadarbībā ar Eiropas Centrālo banku (tālāk tekstā – ECB) veica eiropa zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojumu par kreditēšanas attīstības tendencēm 2021. gada 1. ceturksnī un prognozēm 2021. gada 2. ceturksnim. Aptaujā piedalījās četras Latvijas kredītiestādes, kuru kopējā tirgus daļa nefinanšu sabiedrību un mājāsaimniecību kreditēšanā ir pietiekami liela, lai raksturotu kreditēšanas attīstību Latvijā. Kredītiestāžu sniegtās atbildes tiek ietvertas eiropa zonas banku veiktās kreditēšanas apsekojuma rezultātos.

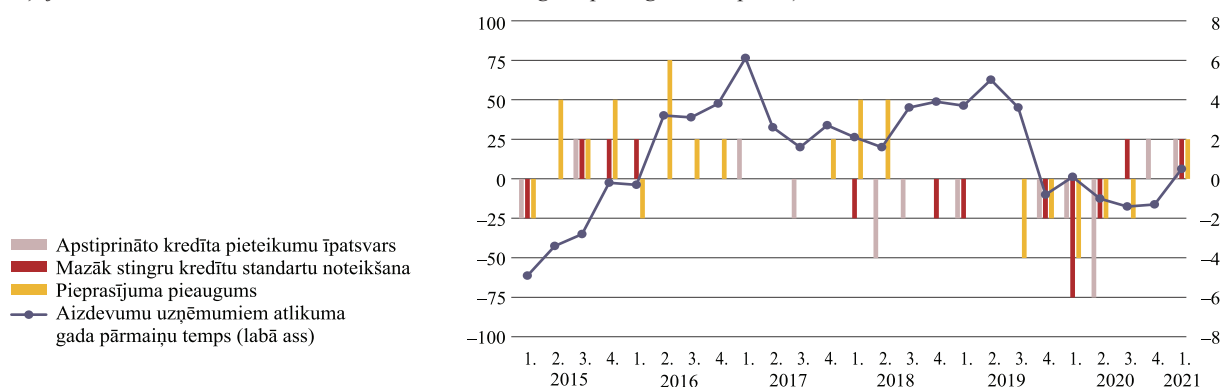
Aizdevumi uzņēmumiem

2021. gada martā noslēdzoties periodam, kurā veiktās kreditēšanas rezultāti tiek izmantoti ITRMO III procentu likmju aprēķināšanā, Latvijas kredītiestādes bija motivētas palielināt uzņēmumiem izsniegto aizdevumu apjomu, samazinot kredītu standartu stingrību, kā arī atvieglot kreditēšanas noteikumus un nosacījumus (sk. 1. att.). Īpaši spilgti tas izpaudās lielo uzņēmumu kreditēšanas segmentā. Pieprasījums pēc aizdevumiem uzņēmumiem pagaidām pieaug samērā gausi, taču gaidāmi uzlabojumi nākamajā ceturksnī, kad Covid-19 pandēmijas ietekme uz tautsaimniecību varētu mazināties.

1. attēls

APSTIPRINĀTO KREDĪTU PIETEIKUMU ĪPATSVARA, KREDĪTU STANDARTU UN PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS UN ATLIKUMA GADA PIEAUGUMA TEMPS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

(par apstiprināto pieprasījumu īpatsvara pieaugumu, atvieglotu kredītu standartu piemērošanu un pieprasījuma pieaugumu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; aizdevumu atlikuma gada pieauguma temps; %)

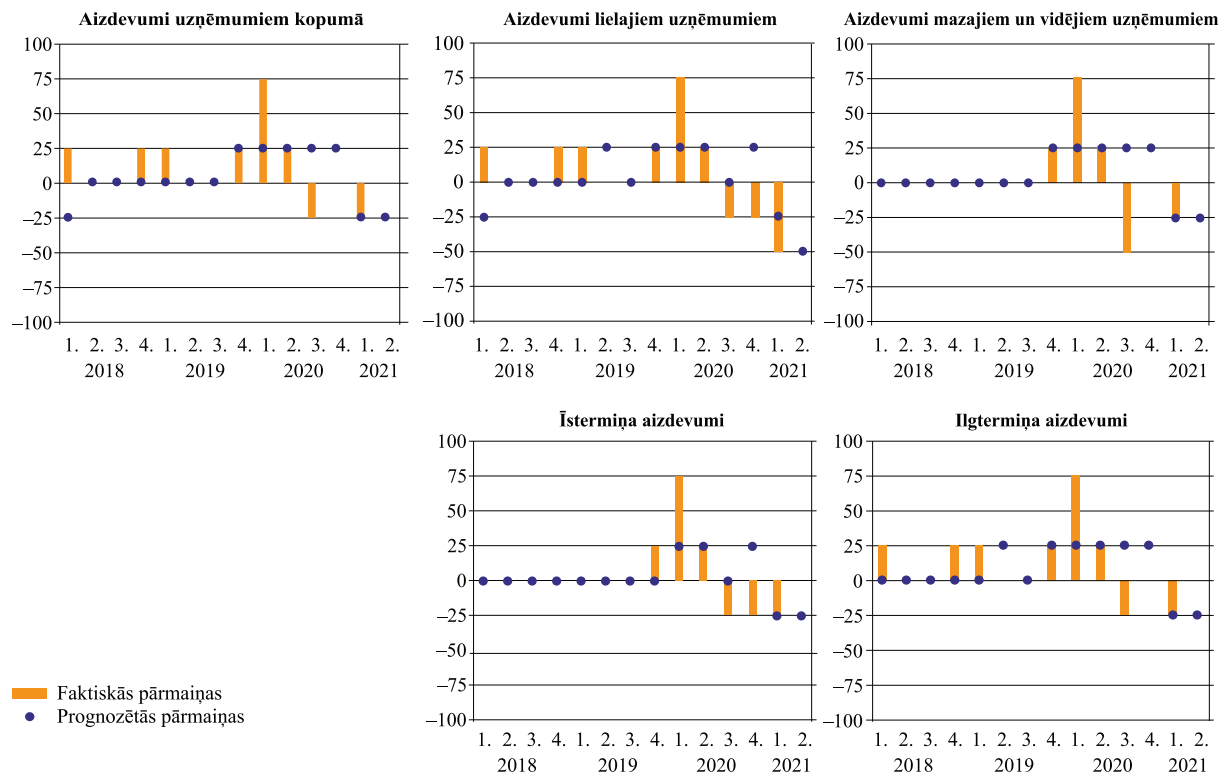
Avots: banku veiktās kreditēšanas apsekojums un ECB Statistisko datu noliktava (Statistical Data Warehouse).

Aptaujātās Latvijas kredītiestādes 1. ceturksnī atviegloja kredītu standartus galvenokārt aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem (sk. 2. att.). Viena kredītiestāde pārsteidza, mazinot kredītu standartu stingrību aizdevumiem uzņēmumiem visos segmentos, otra, kā gaidīts, atviegloja standartus tikai lielajiem uzņēmumiem. Aptaujātās Latvijas kredītiestādes arī nākamajā ceturksnī plāno turpināt atvieglot kredītu standartus galvenokārt aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem (divas kredītiestādes) un mazāk – aizņēmumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (viena kredītiestāde). Kredītu standarti 1. ceturksnī tika atviegloti un 2. ceturksnī varētu tikt atviegloti vienlīdz spēcīgi kā īstermiņa, tā ilgtermiņa aizdevumiem uzņēmumiem. Pārskata periodā turpināja samazināties arī noraidīto uzņēmumu kredītu pieprasījumu īpatsvars (vienā kredītiestādē).

2. attēls

KREDĪTU STANDARTU PĀRMAIŅAS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

(par stingrākiem kredītu standartiem ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

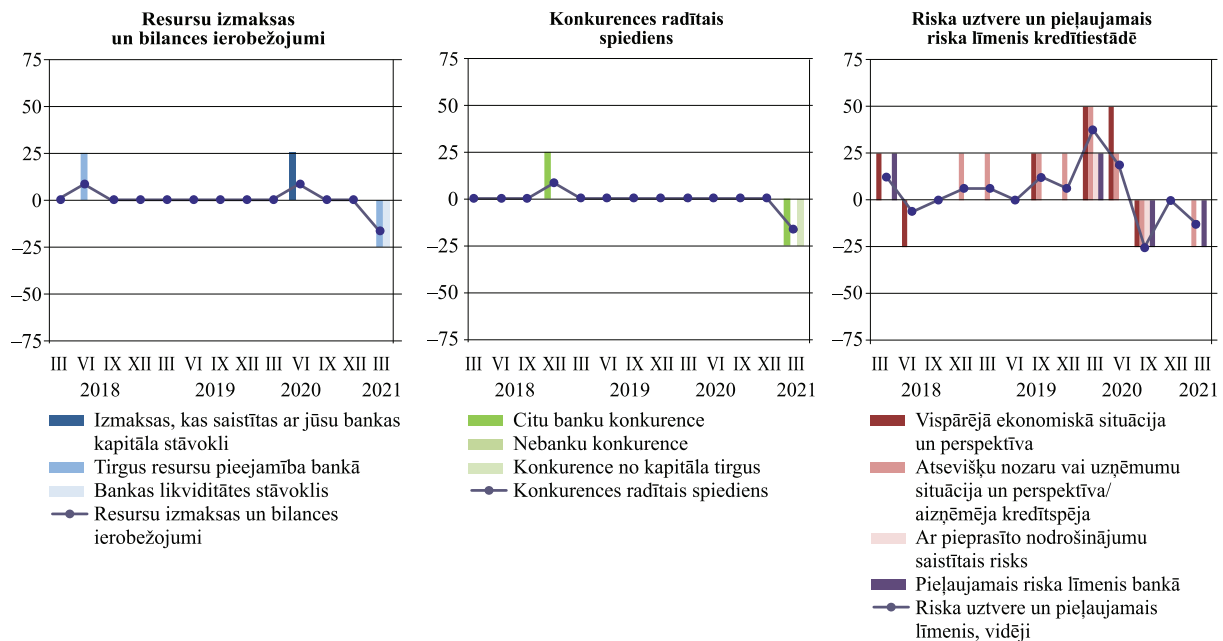

Galvenie faktori, kas veicināja kredītu standartu stingrības mazināšanu aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem, bija kredītiestādes spēja piekļūt tirgus finansējumam, citu kredītiestāžu konkurence un bankas riska tolerance (minēti divreiz). Mazāk svarīgi faktori bija kredītiestādes likviditātes pozīcijas uzlabošanās, kapitāla tirgus konkurences kāpums, atsevišķu nozaru vai uzņēmumu situācijas un perspektīvas, kā arī aizņēmēju kredīspējas uzlabošanās, jauni valsts atbalsta pasākumi Covid-19 pandēmijas negatīvās ietekmes mazināšanai uz tautsaimniecību (minēts vienreiz). Līdzīgi faktori, izņemot kapitāla tirgus konkurenci, atsevišķu nozaru vai uzņēmumu situācijas un perspektīvas, kā arī aizņēmēju kredīspējas uzlabošanos, izskaidro kredītu standartu atvieglošanu aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Tādējādi kopumā katram no nosauktajiem faktoriem 2021. gada 1. ceturksnī bija ietekme uz kredītiestāžu standartiem aizdevumiem uzņēmumiem kādā kredītiestādē (sk. 3. att.).

3. attēls

DAŽĀDU FAKTORU IETEKME UZ STINGRĀKU KREDĪTU STANDARTU PIEMĒROŠANU AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

(par faktoru pozitīvu ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

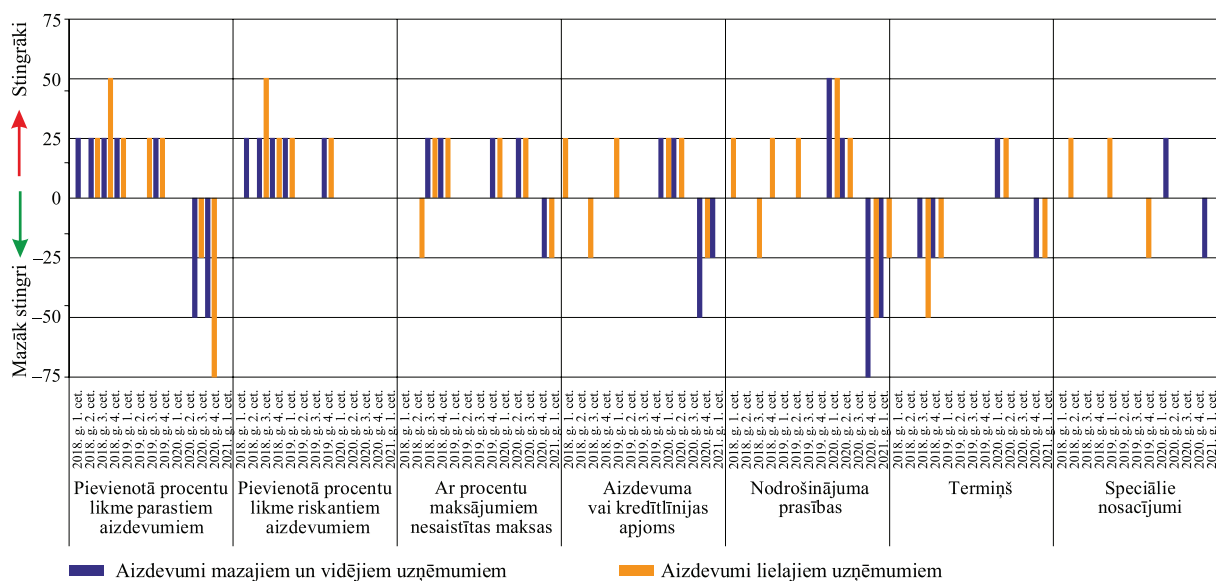

2021. gada 1. ceturksnī, pieaugot savstarpējai konkurencei, aptaujātās Latvijas kredītiestādes turpināja atvieglot atsevišķus noteikumus un nosacījumus aizdevumiem uzņēmumiem, īpaši pievienotās procentu likmes aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem (sk. 4. att.). Parastiem aizdevumiem uzņēmumiem kopumā pievienotās procentu likmes pazemināja trīs no četrām aptaujātajām kredītiestādēm: visas trīs – aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem un divas – mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Pārējie noteikumi un nosacījumi biežāk tika mīkstināti aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem 1. ceturksnī ar procentu likmēm nesaistītos maksājumus samazināja un ķīlas prasības atviegloja viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde. Savukārt aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem ķīlas prasības atviegloja divas kredītiestādes, turklāt viena no tām palielināja arī izsniedzamo kredītu pieļaujamo apjomu un otra – samazināja ar procentu likmēm nesaistītos maksājumus.

4. attēls

NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAIŅAS AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM LIELUMA DALĪJUMĀ

(par stingrāku noteikumu un nosacījumu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

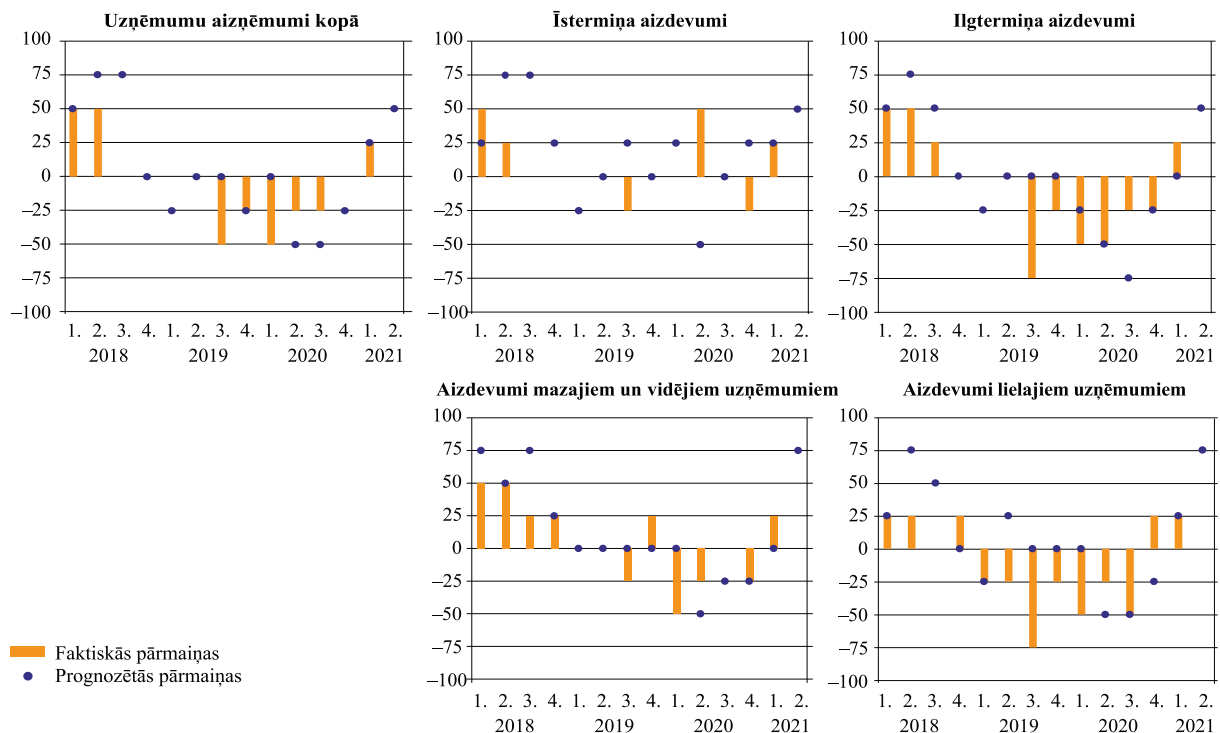
Pieprasījums pēc aizņēmumiem uzņēmumiem kopumā un katrā no uzņēmumu kredītēšanas apakšsegmentiem 2021. gada 1. ceturksnī pieauga vienā Latvijas kredītiestādē, kas bija mazinājusi

kreditēšanas standartu stingrību un atvieglējusi visplašāko klāstu noteikumu un nosacījumu (sk. 5. att.). Pēc kredītiestādes domām, pieprasījumu veicināja nepieciešamība pēc ilgtermiņa investīcijām, krājumiem un apgrozāmajiem līdzekļiem, bet samazināja uzņēmumu interese par parāda obligāciju emisiju. Divu citu kredītiestāžu viedoklis par pieprasījumu pēc maziem un vidējiem aizņēmumiem un ilgtermiņa investīcijām kā to ietekmējošu faktoru bija pretējs, tādējādi šie viedokļi viens otru atsvēra. Puse aptaujāto Latvijas kredītiestāžu gaida, ka nākamajā ceturksnī pieprasījums pēc aizdevumiem uzņēmumiem kopumā pieaugs, trīs ceturkšņus – ka tas pieaugs tikai pēc aizdevumiem lielajiem uzņēmumiem, un tikpat – ka tikai pēc aizdevumiem mazajiem un vidējiem uzņēmumiem. Divas no četrām Latvijas kredītiestādēm norāda, ka pieprasījums 2. ceturksnī pieaugs pēc īstermiņa aizdevumiem uzņēmumiem un tikpat – ka pēc ilgtermiņa aizdevumiem.

5. attēls

PIEPRASĪJUMA PĀRMAIŅAS PĒC AIZDEVUMIEM UZŅĒMUMIEM

(par lielāku kredītu pieprasījumu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

Aizdevumi mājāsaimniecībām mājokļa iegādei

Stabili attīstījās mājokļa iegādes kredītēšana, pieaugot mājāsaimniecību pieprasījumam un uzlabojoties finansējuma nosacījumiem.

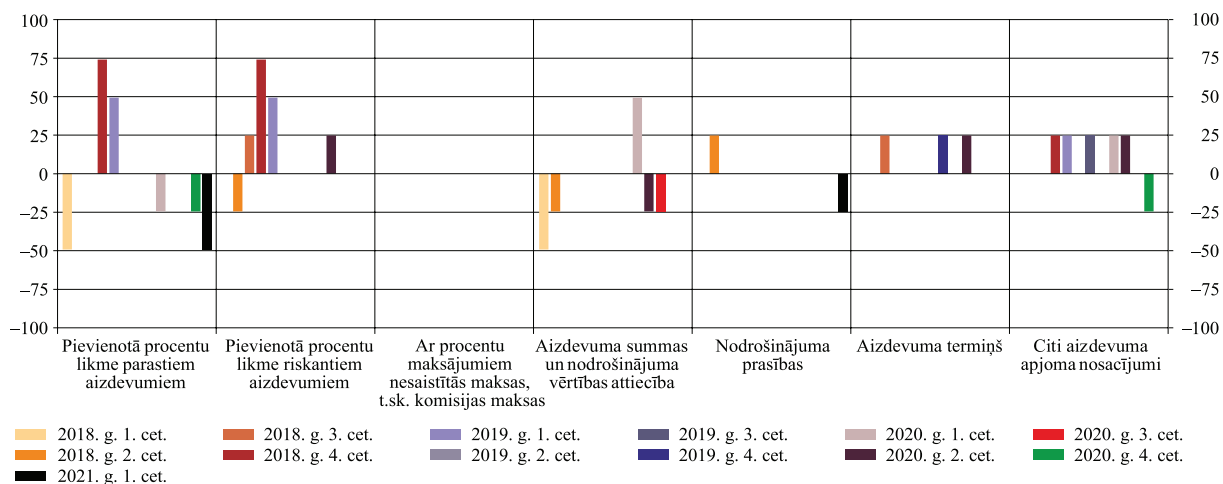
Lai gan iepriekšējā ceturksnī viena Latvijas kredītiestāde plānoja arī 2021. gada 1. ceturksnī turpināt atvieglot kredītu standartus aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei, gaidas nepiepildījās. Visas aptaujātās Latvijas kredītiestādes norādīja, ka 2021. gada 1. ceturksnī nemainīja un 2. ceturksnī neplāno mainīt kredītu standartus aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei.

Pieaugot savstarpējai konkurencei, trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei 2021. gada 1. ceturksnī atviegloja kādu noteikumu vai nosacījumu. Taču vispārējos noteikumus un nosacījumus tas ietekmēja tikai vienā kredītiestādē. Aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei visbiežāk – divās aptaujātajās kredītiestādēs – tika nedaudz samazināta pievienotā procentu likme, retāk – vienā kredītiestādē – tika atvieglotas ķīlas prasības (sk. 6. att.).

6. attēls

NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAINAS AIZDEVUMIEM MĀJOKĻA IEGĀDEI

(par stingrāku noteikumu un nosacījumu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

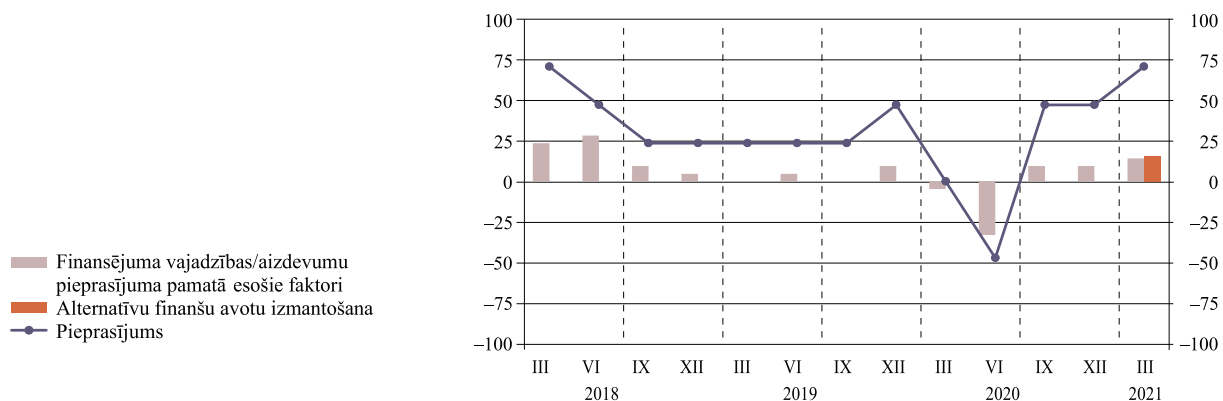

2021. gada 1. ceturksnī aptaujātās Latvijas kredītiestādes novēroja nelielu pieprasījuma kāpumu pēc aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei biežāk nekā iepriekšējā ceturksnī (trijos gadījumos; sk. 7. att.). Divas kredītiestādes skaidroja pieprasījuma kāpumu ar patērētāju konfidences pieaugumu, viena – ar mājokļu tirgus attīstības perspektīvu uzlabošanu, mājāsaimniecību rīcībā esošā pašu finansējuma vieglāku pieejamību pirmajai iemaksai, labvēlīgākiem nosacījumiem banku sistēmā kopumā. Arī turpmāk – 2021. gada 2. ceturksnī – trīs no četrām aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm gaida pieprasījuma kāpumu pēc aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei. Visās aptaujātajās Latvijas kredītiestādēs 1. ceturksnī noraidīto mājāsaimniecību mājokļa aizdevumu pieprasījumu īpatsvars saglabājās līdzšinējā līmenī.

7. attēls

DAŽĀDU FAKTORU IETEKME UZ MĀJSAIMNIECĪBU PIEPRASĪJUMU PĒC AIZDEVUMIEM MĀJOKĻA IEGĀDEI

(par faktoru pozitīvo ietekmi ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

Patēriņa kredīti un pārējie aizdevumi mājāsaimniecībām

Patēriņa kredītu un pārējo aizdevumu mājāsaimniecībām attīstība bija relatīvi vājāka nekā mājokļa kredītiem, saglabājoties nemainīgam pieprasījumam un kredītu standartiem.

Līdzīgi kā aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei arī patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām aptaujātās Latvijas kredītiestādes nemainīja kredītu standartus, nepiepildot kredītiestāžu gaidas par tālāku standartu atvieglošanu. Tomēr viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde atzina, ka plāno nedaudz atvieglot kredītu standartus patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām vēlāk – 2021. gada 2. ceturksnī.

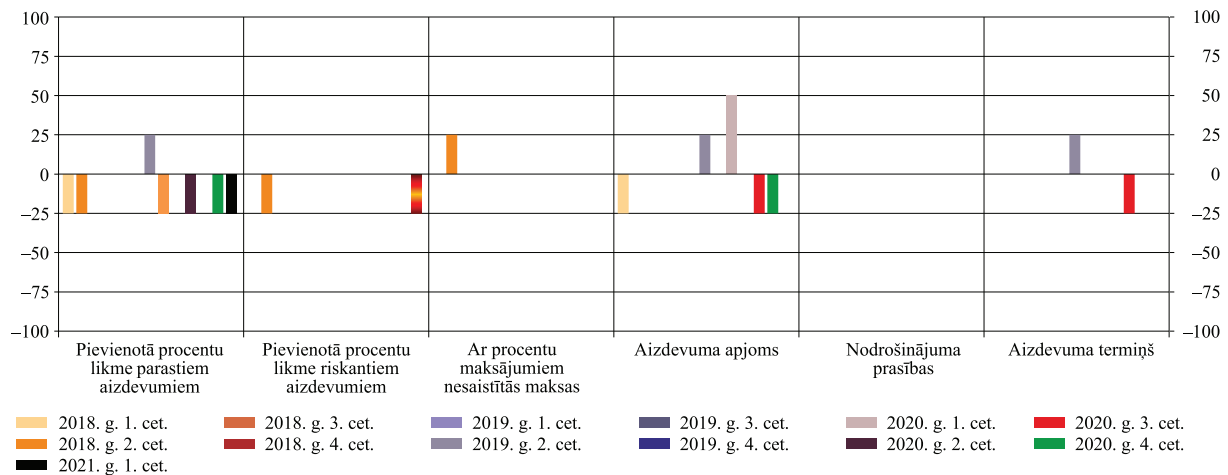
Salīdzinājumā ar aizdevumiem mājāsaimniecībām mājokļa iegādei patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām noteikumi un nosacījumi tika atviegloti retāk. Savstarpējās konkurences ietekmē viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde 2021. gada 1. ceturksnī samazināja pievienoto procentu

likmi parastiem patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām, savukārt kāda cita kredītiestāde tā paša motīva vadīta pazemināja pievienoto procentu likmi riskantiem aizdevumiem (sk. 8. att.).

8. attēls

NOTEIKUMU UN NOSACĪJUMU PĀRMAIŅAS PATĒRIŅA KREDĪTIEM UN PĀRĒJIEM AIZDEVUMIEM MĀJSAIMNIECĪBĀM

(par stingrāku noteikumu un nosacījumu piemērošanu ziņojušo kredītiestāžu neto skaits; %)

Kā gaidīts, pieprasījums pēc patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām 2021. gada 1. ceturksnī nemainījās. Aptaujātās Latvijas kredītiestādes gaida stabilu pieprasījumu pēc patēriņa kredītiem un pārējiem aizdevumiem mājāsaimniecībām arī nākamajā ceturksnī. Aplūkotajā kredītēšanas segmentā noraidīto pieprasījumu īpatsvars 2021. gada 1. ceturksnī saglabājās līdzšinējā līmenī.

Papildjautājumi

Eiropa zonas banku veiktās kredītēšanas 2021. gada aprīļa apsekojumā kredītiestādēm tika uzdoti vairāki papildjautājumi par ECB mērķētajām ilgtermiņa refinansēšanas operācijām (tālāk tekstā – ITRMO III), ECB aktīvu iegādes programmām, negatīvu noguldījumu iespējas procentu likmi, kā arī tirgus finansējuma pieejamību.

Lai gan 2020. gada decembrī un 2021. gada martā neviena aptaujātā Latvijas kredītiestāde nepedalījās ITRMO III operācijās, trīs no četrām kredītiestādēm varētu piedalīties ITRMO III operācijās nākotnē. Divas kredītiestādes norādīja, ka galvenais iemesls daļēbai ITRMO III operācijā nākotnē ir vēlme gūt papildu peļņu, izmantojot pievilcīgos programmas nosacījumus. Viena no šīm kredītiestādēm varētu izmantot ITRMO III līdzekļus piesardzības nolūkos. ITRMO III finanšu līdzekļus iepriekšējos sešos mēnešos Latvijas kredītiestādes izmantoja dažādiem mērķiem. Visbiežāk (divās kredītiestādēs) līdzekļi tika izmantoti aizdevumiem nefinanšu privātajam sektoram, retāk – iekšzemes valsts obligāciju iegādei, citu finanšu aktīvu iegādei, likviditātes turējumam Eirosistēmā. Nākamajos sešos mēnešos divas aptaujātās Latvijas kredītiestādes plāno izmantot ITRMO III līdzekļus vienīgi aizdevumiem nefinanšu privātajam sektoram. ITRMO III operācijas pusē no aptaujātajām Latvijas kredītiestādēm iepriekšējos sešos mēnešos ietekmēja un nākamajos sešos mēnešos ietekmēs finanšu situāciju, kredītēšanas politiku un apjomus: vienā kredītiestādē palielināja likvīdo aktīvu pozīciju, bet otrā palielināja peļnitspēju, sekmēja kredītu noteikumu un nosacījumu atvieglošanu, kā arī izsniegto kredītu apjoma pieaugumu aizdevumiem uzņēmumiem.

Attiecībā uz ECB aktīvu iegādes programmām tikai viena Latvijas kredītiestāde uzskatīja, ka programmas iepriekšējos sešos mēnešos palielināja tās likviditātes pozīciju un uzlaboja tirgus finansējuma nosacījumus un ka nākamajos sešos mēnešos tās turpinās pozitīvi ietekmēt likviditātes pozīciju un varētu arī palielināt kapitāla attiecību. Tomēr ECB aktīvu iegādes ietekme uz kredītēšanu bija mazāka nekā ITRMO III. Tikai viena aptaujātā Latvijas kredītiestāde atzina, ka ECB aktīvu iegāde iepriekšējos sešos mēnešos pozitīvi ietekmēja un nākamajos sešos mēnešos pozitīvi ietekmēs tās aizdevumus uzņēmumiem: kredītēšanas standartus, kredītu noteikumus un nosacījumus, kā arī izsniegto kredītu apjomus.

Vērtējot negatīvas noguldījumu iespējas procentu likmes ietekmi, visas aptaujātās Latvijas kredītiestādes norādīja, ka tā iepriekšējos sešus mēnešus samazināja un nākamajos sešus mēnešus turpinās samazināt kredītiestāžu peļņitspēju, kā arī tīros procentu ienākumus. Divas no kredītiestādēm atzina, ka virsrezervju divu līmeņu sistēma iepriekšējos sešos mēnešos mazināja un nākamajos sešos mēnešos turpinās mazināt noguldījumu iespējas procentu likmes negatīvo ietekmi uz kredītiestāžu peļņitspēju un tīrajiem procentu ienākumiem. Pēdējos sešus mēnešus negatīva noguldījumu iespējas procentu likme arī samazināja procentu likmi uzņēmumu noguldījumiem vienā aptaujātajā Latvijas kredītiestādē, savukārt nākamajos sešos mēnešos tai varētu būt līdzīga ietekme jau divās kredītiestādēs. Nākamajos sešos mēnešos kādā aptaujātajā Latvijas kredītiestādē negatīvas noguldījumu iespējas procentu likmes ietekmē varētu samazināties pievienotās procentu likmes, kā arī pieaugt uzņēmumiem izsniegto aizdevumu apjoms.

Saistībā ar tirgus finansējuma pieejamību trīs aptaujātās Latvijas kredītiestādes atzina, ka 2021. gada 1. ceturksnī nedaudz uzlabojās pieejamība vismaz kādam finansējuma veidam. Divās kredītiestādēs pieejamāki kļuva īstermiņa noguldījumi, kā arī vidēja termiņa un ilgtermiņa obligācijas. Pieejamāki kļuva arī ilgtermiņa noguldījumi, naudas tirgus instrumenti, īstermiņa obligācijas, aizdevumu vērtspapīrošana – katrs no šiem finansējuma veidiem minēts vienreiz. Arī nākamajā ceturksnī finansējuma pieejamība varētu uzlaboties. Pa vienai kredītiestādei norādījušas, ka nākamajā ceturksnī varētu uzlaboties īstermiņa noguldījumu, visu termiņu obligāciju, kā arī aizdevumu vērtspapīrošanas pieejamība.